

GMO-odling ett hot mot Lars ekologiska raps

Den ekologiska rapsodlingen måste upphöra om inte EU beslutar om ett regelverk som reglerar ansvarsfrågan vid smittspridning.

– Om GMO-raps skulle börja odlas i Skåne kan vi inte skydda våra odlingar från pollen därför.

Lars Jönsson på Brunnhills gård i Gylle fem kilometer norr om Trelleborg är oroad. Han brukar 150 hektar ekologiskt och odlar raps på en femtedel. Dels pressar han olja på gården och dels säljer han frö till Slöinge Lantmannaförening.

– Någon samexistens tror jag inte på. Enligt min uppfattning är det nonsens att de skyddsgator som försöksodlingarna omgärdas av skulle hjälpa. De är bara ett spel för gallerierna.

– Det går inte att isolera pollen. Ett tambli flyger 5 kilometer och fåglar, som kan få med sig pollen i fjädrarna, ännu längre.

– Vi kan inte skydda odlingarna. Kan sand från Sahara följa med luftströmmarna och landa i Skåne, som den gjorde förra veckan, kan väl pollen flytta sig väldigt långt också.

Lars Jönsson tycker att utvecklingen är hotande.

– Jag har fått intrycket att både svenska och utländska politiker tror på samexistensen och har en liberal inställning till GMO-grödor.

– Som jag ser det går det inte

att fortsätta odla raps om det krävs att den ska vara fri från GMO. Antingen får de ändra regelverket eller så måste vi upphöra med odlingen.

Går inte att städa bort

Lars anser att spridning av GMO-gener innebär en större risk än den med kemiska bekämpningsmedel.

– Om en kemikalieförening dumpas eller sprids finns det hopp om att kunna sanera jorden, åtminstone i vissa fall.

– Men skulle det bli en ogynnsam spridning av gener går den inte att kontrollera.

Lars understryker att andra grödor än raps också kan få problem, även om den är extra utsatt som korsbefruktare.

– Men även råg korsar sig ju och till viss del, om än i liten omfattning, de andra spannmålsslagen.

– Bland lantbrukare jag träffar, både konventionella och ekologiska, är många skeptiska till GMO.

– Antagligen är det ekonomiska intressen som driver på utvecklingen eftersom konsumenterna inte heller efterfrågar GMO-grödor.

Men Lars tycker att debatten

FOTO: LEVA KARLSSON

Lars Jönsson odlar ekologisk raps. Något han tvingas sluta med om GMO-odling blir verklighet.

kring GMO har varit väldigt tyst på senare tid.

– Inom den ekologiska rörelsen har vi väl svårt att få tiden att räcka till.

– Men jag tycker att det är väl tyst från LRFs sida. Kanske har det med Lantmännens ägarandel i SvalöfWeibull att göra, undrar Lars.

– Det verkar som om LRF har större lojalitet med företagen än med Sveriges bönder.

Rädda mångfalden

Lars anser att debatten kring GMO även handlar om rätten till utsäde.

– Och den biologiska mångfalden. Den bästa garantin för att behålla den är att produktionen av utsäde ligger nära odlarna.

– GMO-grödor för oss bort från den lokala odlingen och till

utsäde enbart från företagen.

– Att bevara den genetiska mångfalden är väl om något att förvalta ett kulturarv. Utarmas den innebär det en stor förlust.

Enligt Lars är en av de stora farorna med den nya tekniken snabbheten.

– En viktig faktor när ett stabilt ekologiskt system byggs upp är att det går långsamt. Det är ingen direkt prioriterad egenskap i dagens samhälle.

– Visst, det sker mutationer och korsningar i naturen också, men det tar tid innan de sprids och ekosystemet får en chans att anpassa sig. Om utvecklingen går sakta kan den "utvärderas" mer under tidens gång. Dessutom innebär gentekniken också ett artöverskridande som inte har varit möjligt tidigare.

CHRISTINA FORLIN

”Samexistens” – het politisk potatis

Nya regelverk för EU kring miljöprövning, särhållning och märkning av GMO-grödor snart färdiga.

Alla inser att om GMO-grödor tillåts utan särskilda försiktighetsåtgärder så kommer vi att få en inblandning av GMO-material på olika vägar längs hela livsmedelskedjan. Pollen kan sprida sig kilometervis, spillfrö kan överleva i årtal, en liten GMO-inblandning i utsäde kan leda till mångdubblad inblandning i skörden. För att inte tala om misstag eller slarv i den fortsatta hanteringen i livsmedelsindustrin.

Kort sagt, om det ska fortsätta vara möjligt att producera livsmedel utan GMO-inblandning krävs ganska omfattande åtgärder för att isolera GMO-hanteringen från övriga jordbruket.

Men vem ska ta ansvar för detta, och vem ska betala merkostnaden? Det är den heta politiska potatis som ingen vill ta i. Först i år har frågan blivit akut. Nu är nämligen de nya regelverken kring miljöprövning, särhållning och märkning av GMO-grödor snart färdiga, och EU-byråkratin ligger i startgroparna för att börja godkänna ett antal sorter för kommersiell odling.

Under våren har det därför blivit febril aktivitet kring ”samexistensen”, som det nya kodordet lyder. EU-kommissionen, som i årtal envist hävdade att inga särskilda åtgärder behövs, har slutligen tvingats ta tag i frågan. Jordbrukskommissionären Fischler har motvilligt tagit huvudansvaret. I mars skrev han ett första luddigt utkast till ståndpunkt där han försökte hävda dels att problemet inte var så stort, dels att huvudansvaret borde ligga på medlemsländerna (inte så övertygande när allt annat av någon betydelse inom gentekniken regleras av EU). Nu säger Fischler att ett

första försök till konkreta ”riktlinjer” ska komma redan före sommaren.

*

På forskningssidan gjorde EUs gemensamma forskningscentrum JRC redan för något år sedan en studie där man försökte bedöma de tekniska problemen med att hålla GMO-produktionen avskild från övriga jordbruket. Slutsatsen var att det skulle bli ganska krångligt. Forskningskommissionären Busquin ordnade i april en utfrågning i Bryssel där han försökte mildra intrycket med hjälp av en riggad expertpanel där de flesta kom från genteknikindustrin.

Samtidigt går alltfler EU-länder igång med egna utredningar. Danskarna har redan både gjort en vetenskaplig studie och kört en samrådsgrupp (som dock inte blev så väldigt enig). I Sverige ska Jordbruksverket ungefär när denna tidning kommer ut vara färdiga med en faktabakgrund, som sedan ska ligga till grund för samtal mellan de så kallade ”aktörerna” inom jordbruket (däribland Ekologiska Lantbrukarna).

Andra länder verkar gå mera direkt på de politiska knäckfrågorna. Tyska naturvårdsverket Umweltbundesamt deklarerade till exempel vid kommissionens utfrågning i april att

- det måste skapas ett regelverk som lägger ansvaret på genteknikproducenterna
- ”förorenaren betalar”-principen måste gälla
- det måste införas bindande regler om isoleringsavstånd, pollenbarriärer och andra åtgärder för att hindra oönskad spridning
- helt GMO-fria zoner måste inrättas, bland annat för ekologisk utsädesproduktion

● all GMO-odling måste registreras för att möjliggöra kontroll av isoleringsavstånden

● regleringen måste ske på europeisk nivå, lämpligtvis genom ett direktiv om samexistens.

*

Var allt detta landar är ännu omöjligt att säga. Det enda vi kan vara säkra på är att den heta potatisen nu är ute ur grytan och att det blir ett vilt politiskt slagsmål innan frågorna är lösta. Inte minst eftersom EU samtidigt ska försvara sin GMO-politik mot USA i tvistlösningspanelen hos Världshandelsorganisationen.

Vi ska vara beredda på att det ekologiska lantbruket får spela en mycket central roll. Det finns många som kommer att stödja

vår rätt att fortsätta producera utan GMO-kontaminering. Men det blir också fula trick i syfte att stänga in oss ensamma i en ”GMO-fri” fälla och framställa oss som ett extremt undantag inom jordbruket.

Tack och lov är fakta ganska otvetydigt på vår sida. Vi är inte ensamma om att undvika GMO, utan tvärtom i gott sällskap med större delen av de europeiska bönderna. Vi har också ett stabilt stöd från konsumenterna, som i hela EU tar avstånd från genföroändrad mat. Det är inte ekoproduktionen som är isolerad, utan genteknikindustrin.

PETER EINARSSON